ÇINARALTI

Sayı : 52

Kuru 15

MİLLİYET DERGİLER

HAFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUA

BU SAYIDAKİLER:

İnanmak	Yusuf Ziya Ortaç
Anadoluculuğa dair	H. E. Erkilet
Bir bayrak altında (şiir)	Süreyya Endik
Ramazan	Orhan Seyfi Orhon
Sancak (şiir)	A. Muhtar Kumral
Don-Volga kanalı neden geri kalmıştı	Sedat Çetintaş
Kahraman bir Türk çocuğu	Hüseyin Namık Orkun
İpeğin zenginliği	Rıza Yalçın
Köy türküleri (şiir)	Safa Erkün
Seçme sözler	***
Teşkilât	Nebil Buharalı
Asker türküsü (şiir)	Orhan Asena
[illegible] (şiir)	Yusuf Mardin
[illegible]	Atsız
Fehim Bey ve biz (tenkid)	Vecdi Bürün
Göç (Milli roman)	[illegible]

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA 237

ÇINARALTI

İkinci cilt tamam oldu

Çınaraltının ikinci cildi, bu sayısı ile tamam olmuştur. Güzel, sağlam bir kapak içinde toplanan ikinci cildimiz bir haftaya kadar satışa çıkarılacaktır.

İkinci cildin bedeli, taahhütlü posta ücretile beraber (425) krş

Pek az miktarda bulunan ikinci cilt için siparişlerinizi hemen veriniz.

Davul Zurna!

Yazan: Yusuf Ziya Ortaç

Yusuf Ziya Ortaç, yirmi yıldır yazdığı fıkraların en güzellerini seçerek «Davul Zurna» ismi altında toplamıştır. Nefis bir kâğıda, itina ile basılmakta olan bu kitapta, millî ruhun en güzel Türkçe ile canlandırılmış örneklerini bulacaksınız.

Basan : Semih Lûtfi Kitabevi

7

İLKTEŞRİN

Kış yaklaşıyor, palto lâzım, kundura lâzım, kömür lâzım, odun lâzım diye üzülmeyiniz.

EĞER TALİHİNİZ VARSA

Bir millî piyango bileti, size bunların hepsini, hattâ büyük bir ihtiyat akçesile beraber temin eder.

7

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE KARŞI

FORTOBİN

S. ve İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR

HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228

REÇETE İLE SATILIR

GRİPİN

Nevralji, kırıklık ve bütün ağrılarınız derhal keser. İcabında üç kaşe alınabilir.

Taklitlerinden sakınınız

250

Basıldığı Yer :
Cumhuriyet Matbaası - İstanbul

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
ORHAN SEYFİ ORHON

KİTAPLAR, MECMUALAR

TÜRK YURDU

Türkocaklarının en eski âzalarından Doktor Hasan Ferit Cansever'in Türk Yurdunu tekrar neşre başladığını okuyucularımıza sevinçle bildiririz. Otuz seneden fazla mazisi olan (Türk Yurdu) Türkçülüğe hizmet eden pek değerli neşriyatta bulunmuş, Necip Asım, Velet Çelebi, Ahmet Ağayef, Yusuf Akçora gibi Türkçülerin tanınmış fikir, ilim adamları bu mecmuada yazı yazmışlardır.

Türk Yurdu bâzı istihaleler geçirdi ve nihayet kapandı. Millî duygunun yeniden ateşlendiği bir zamanda, eski imanile, eski samimiyetile Türk Yurdu'nun intişara başlaması Türkçülük için hayırlı bir alâmettir.

Türk Yurdu'nun eski ülkü yolunda muvaffakıyetle yürümesini, Türklüğe hizmet etmesini dileriz.

Mecmuanın neşrindeki gayeyi anlatan önsözü ilk sayısından aynen alıyoruz

ÖNSÖZ

Ülkümüz, Türklüğe, onun yükselişine hizmet etmektir. Kuvvet kaynağımız da: Türk milletinin parlak mazisinden mülhem olarak onun parlak istikbaline inanımız; onun binlerce yıllar boyunca, bâzan vartalar içinden geçtiği hallerde bile, istiklâlini elinden çıkarmadığını; eski dünyanın kıtaları ve milletleri arasında normal rabıtaları kurduğunu ve onu sağladığını; medeniyetleri medeniyetlere kattığını ve bunlar arasından da kendisine en münasip olanlarını benimsiyerek kendi harsiyle birleştirdiğini; cihan tarihine mümtaz simalar verdiğini; cihana nizam ve disiplin hususunda örnek olduğunu görmemizdir. Biz, ancak Türk milletinin kendisinin yarattığı, yahut tarihî seyrinde benimsemiş olduğu akideleri, millî akidemiz olarak tanırız; haris milletlerin, kendi kurbanlarını iğfal maksadiyle, yahut başkalarının hesabına yaşamağa alışmış oldukları halde, kendilerini korumaktan âciz bâzı milletlerin, diğer milletleri uyuşturmak, hiç olmazsa «yumuşatmak» niyetiyle uydurdukları akidelere kapılmaktan Türk milletini korumayı en büyük ve başlıca vazifemiz biliriz. Biz, milletimize garazsız ve nihâi olarak iltihak eden herkesi bizden sayarız; fakat Türk, ne kadar su katılmadık temiz ise, onun icat kuvvetinin de o kadar verimli olduğunu bütün tarihimizden öğrendiğimiz için, bunun, bundan sonra da böyle olmasını isteriz. Türk milletini asırlardanberi ezen «statusquo» ların yıkılmakta olduğunu, cihan tarihindeki en büyük inkılâp zamanlarından birisini yaşamakta olduğumuzun önemini müdrikiz. Böyle bir zamanda Türkün yükselişine nasıl hizmet edeceğimizi, buna hangi yollardan yürüyerek erişeceğimizi, genç olmakla beraber artık bir tarih yapmış ve an'aneler yaratmış olan TÜRKÇÜLÜK HAREKETİ kendisi gösterir. Tanrı yardımcımız olsun.

TÜRK YURDU

KÖY ŞİİRLERİ

Yazan: M. ULUG TURANLIOĞLU

Şiir mecmuası. 16 sahife. 25 kuruş. Basıldığı yer: Edirne, Vilâyet matbaası. 1942.

Şairin vezin tekniğini hatasız kullandığı görülüyor. Oldukça temiz dille şiirlerini yazıyor. (Köy Şiirleri) köy sevgisini anlatan şiirlerdir. Bunlarda biraz daha tabiatin renkleri olsaydı pastoral nevinin güzel misâlleri sayılabilirdi. Bu şiirler didaktiktir. Köy sevgisi, halkçılığı, çalışmayı övüyor. Bizim için söylenecek söz, Türk köylerinin refahla, umranla, sıhhatle, bakımla pek yakında birer şiir ve istiğrak köşesi haline gelmesidir.

Şairin gözlerinde her şeyi iyi gören, her şeyi güzel gören bir gözlük var. Böyle de olmalıdır. Yalnız bunu realiteyi tersine getirecek bir şekle sokmamalı. Meselâ, kitabın başında bu 16 sayfalık kitap için şairin iki formalık kitabım demesi gibi. (Köy Şiirleri) kitabından (Davetiye) isimli şiiri aynen alıyoruz. Şunu da bu vesile ile ilâve edelim ki, (Davetiye) gibi pek etiketli tâbirler, artık köylülere değil, şehirlilere bile yaraşmıyor.

DAVETİYE

II

— Ağabeyim M. Behçet Perim'e —

Şehir bize dar geliyor
Gel çıkalım dağlara biz.
Dağlar ne hoş yükseliyor,
Gel çıkalım dağlara biz.

Başları hep karlı dağlar,
Etekleri yarlı dağlar,
Tam hürriyet dağlarda var,
Gel çıkalım dağlara biz.

Tatlı eser rüzgâr orda,
Bin çeşittir bahar orda.
Bizi neşe sarar orda,
Gel çıkalım dağlara biz.

Emsalsizdir dağlar inan,
Orda şifa bulur insan,
Dövünse de dertli anan,
Gel çıkalım dağlara biz.

Gür suları yaz kış serin,
Safası çok o yerlerin,
Hiç düşünme derin derin,
Gel çıkalım dağlara biz.

Alnımızı öper dallar,
Gönlümüzde açar bahar,
Nerde vardır böyle diyar,
Gel çıkalım dağlara biz.

M. ULUG. TURANLIOĞLU

Asrî Kerem

Yazan :

Orhan Seyfi ORHON

Mizahî destan

Fiatı 50 kuruş

Satıldığı yer :

İstanbul Ankara caddesi Gayret Kitabevi

238

GÜL BAĞLARI

Yazan: Selâhattin SAVCI

Şiir mecmuası 20 sahife, 50 kuruş. Basıldığı yer: Denizli, Yeni Basımevi. 1942.

Bu kitapta iki şey dikkati çekiyor. Bir defa fiyatının elli kuruş olması. Vakıa istiyen almasın, denebilir ama, satılması istenmiyen şey de bastırılmaz. Sonra neden bu şiir kitabının ismi (Gül Bağları) dır? Kitabın içinden en muvaffak olmuş manzumeyi seçiyoruz :

SULARIN KIZI

Gölgeleri kimdir koynunda sağan?
Sevdasıdır bütün sularda yağan;
Parmağında kalmış onun armağan...
İncili kız... İncili kız... İncili.

Gümüş bir taç sarmış baygın başını,
Sihirler kaplamış; kirpik, kaşını
Efsaneler söylesinler yaşını
İncili kız.. İncili kız... İncili...

Gecelere sanki kurmuş pusular
Pırıl, pırıl, pırıl... pırlanta sular,
Saçıyorlar; zümrüt pullar yıldızlar
Gölgesinde sönük en güzel kızlar...

Serin rüzgâr dudakların ucunda
Bir ateştir tutuşmuş avucunda...
Derinliklerde kaybolmuş gözleri...
Belki hıçkırıktır onun sözleri...

Selâhattin SAVCI

Varlık, sayı 52, cilt 2, 12 Eylül

Yazan :
Orhan Seyfi ORHON

Çocukluk hâtıralarına fazla bağlılığımın mıdır, nedir, ben ramazanın mânevi çetini kokularla, seslerle, renklerle doya tatmak isterim. Onun, hayatımıza böyhabersiz girişi bana hazin geliyor. Dini nlerle milli günlerin arasındaki yakınlığı şündükçe güzli an'anelerimizden birisini ha unuttuğumuza teessüfler ediyorum.

Ramazan, bizim için sadece bir riyazet değildi. Türk harsinin kuvvetlendiği, milvicdanın heyecanla, hazla coşup taştığı nlerdi. Biz onu, o derece millileştirmiştik dini duygularımızla milli duygularımız ayda kucaklaşırdı. Bir taraftan câmiler ndillerle, mahyalarla süslenir, bir tarafda yerli mallarımız ortaya serilirdi: Hekumaşları, Bursa ipeklileri, necef teser, kehriba ağızlıklar, ramazanlık nefis ünler, reçeller, pideler, simitler... Mukabe okuyan hafızların güzel seslerine iftarın leziz kokuları karışırdı. Câmiler l içinde dolup taşarken eğlence yerleri adam almazdı. Davullar çalınır, ilâhiler nur, pehlivanlar güreşir, hatimler indir, fasıllar geçilir, vaızlar dinlenirdi. Milli ılarımızdan karagöz, orta oyunu, medh ramazana mahsus eğlencelerdendi.

Bu ayda gönüllerimizin birliğini duyar, ibirimize karşı sevgimiz artardı. Zenginin sofraları fakirlere açılır, hediyeler, sakalar dağıtılır, davetler yapılır, ziyafetler rilir, meclisler kurulur, sohbetler edilirdi.

Tereddiye başlayan cemiyetimiz ramanda milli kıvamını bulurdu. Ahlâk ygusu kuvvetlenirdi. Yalan söylenmez, ür edilmez, kavga edilmezdi. En azılı günhkârlar bile bu ayda dini bir huşu duy, mânevileşirdi.

Oruç tutmak ne güzel şeydi! Bir gün ç kalmanın insana öğrettiği ne faziletler rdir! Sosyalizmin en ulvî prensiplerini cdanlarımızda bulurduk. Kim bilir, ne açlar çekmiş atalarımızın şuur altı hâtırası bize halimizden memnun olmak, allaha şükretmek duygusunu verirdi. Bütün bunları bir araya toplamak için yıllarca teşkilât yapsak, konferanslar versek, kitaplar neşretsek muvaffak olamazdık. Kendiliğinden mevcut olan bir şeyi yoketmemek, hattâ daha güzel, daha faydalı bir hale sokmak mümkündü. Yazık, yapamadık! Ramazanın mânevî yüzü yavaş yavaş kayboldu. Milli hayatımızda uyandırdığı o lezzet ve heyecan kalmadı. Bu mutlu ay, her sene habersizce gelip geçmeğe başladı...

Vakıa ramazan yine vardır. Yine her istediğimizi yapabiliriz. Bunun için hiç bir engel hatıra gelmez. Fakat, asırların bağladığı an'anelerin mukaddes bağları bir defa çözüldü mü, onları tekrar, eski nizamiyle, eski taravetiyle bağlamaya imkân var mıdır?

Orhan Seyfi ORHON

Sancak

A. Muhip DRANAS'a

Ey uğruna yüz yıllar savaştığımız sancak!
Türkün yüce dileği seni yaşatmak ancak.
Kanımızla boyandın, biz sendeniz sen bizden,
Armağansın bu ırka Atilâdan, Cengizden.

Tarihler tanır seni hep cenklerde muzaffer,
Senden gayrı kimseye gönül verir mi zafer?
Sayısız ülkelerin üzerinde yükseldin,
Önüne durulmayan taşıp giden bir seldin.

Bazı bir düşman değil, cihanla da savaştın,
Bozkırlar ortasından Okyanuslara taştın.
Kosovada kahraman, İnönünde kahraman,
Var mıdır şu cihanda sana demeyen aman!

Kaç hükümdâr önünde teslim etti tacını,
Kaç yaralı milletin verdin sen ilâcını.
Ödevimiz yaşatmak, seni şerefle, şanla;
Sancak yaşar uğuruna dökülen temiz kanla.

Sana kim yan bakarsa ona karşı geliriz,
Sancak demek ne demek, onu bir biz biliriz.
Yaşayacaksın evet, tarihle sen beraber,
Ta ezelden ebede, götüreceksin haber.

Her Türk sana borçludur, canını seve seve;
Şehit haberi bizde, müjde gibidir eve.
Senin için ölenler ermiştir muradına,
Ah ne tatlıdır ölmek! vatan, sancak adına.

Dünkü gibi bugün de orduların peşinde,
Seferi bekliyorlar, bir sabah güneşinde..
Cehennem gibi olsa hudutların her yönü,
Zafer, bizimdir zafer! başbuğumuz İNÖNÜ!.

A. Muhtar KUMRAL

Bu şiir, 22 ağustos 1942 de Ankara hipodromunda Yedek Subay Okulu Alayına sancak verme merasiminde sayın büyüklerimizin ve Ankara halkının huzurunda söylenmiştir.

239

DON - VOLGA KANALI
Neden geri kalmıştı ? (*)

Yazan: Y. Mimar Sedat ÇETİNTAŞ

Ajans haberleri Rusyanın en önemli şehirlerinden Stalingrada Alman ordusunun yaklaştığını, dış mahallelerinde sokak muharebelerine başlanmış olduğunu haber vermektedir.

Aylardanberi cehennemi bir ateş içinde boğuşma sahası olan bu havalide mütemadiyen anılmakta olan Don, Volga adlarının bana ilham ettiği bir tarih sahifesi Türk medeniyet tarihini ilgilendirdiği için şu satırlarla ben de onu anmak istedim.

Türk tarihinde adı İtil olan Volga nehri, bir taraftan Baltık denizine yakın iki gölden, diğer taraftan da Ural dağlarından öz alarak cenuba doğru büyüyerek iner; ana mecrası 3317 kilometre uzunluğunda Avrupanın en uzun ve geniş nehri olup Hazer denizinin şimalinde Ejderhan (Astrakan) şehrinde tam yetmiş bir kola parçalanarak denize akar.

Don ise Avrupa Rusyasının ortalarında Tula bölgesinden çıkıp 1855 kilometre cenuba uzanarak Karadenizin bir parçası olan Azak denizinin şimalinde ve bugünkü Rostof şehri yakınında Türk tarihinde ismi Azof olup bugün ehemmiyetini kaybetmiş olan Azak şehrinin on kilometre aşağısından denize dökülür.

İşte on altıncı asırda İkinci Sultan Selimin büyük veziri Sokollu Mehmet paşa biri Hazer denizine diğer Azak denizine dökülen bu iki büyük nehri birbirine en çok yaklaştığı yerden bir kanalla bağlıyarak Hazer denizinden Karadenize su üstünden bir taşıt yolu vücuda getirmek teşebbüsünde bulundu idi ki bu nokta da bugün bütün dünyanın dikkatini üzerine çeken Stalingrad noktasıdır.

Her iki nehrin ağzındaki şehirlerin bu mühim teşebbüsün muvaffakıyete erebilmesi için birinci derecede rolleri vardı, Don nehri ağzındaki Azof [Azak] şehrini Fatih Sultan Mehmet 1471 de zaptetmişti ve Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetindeki Kırım hanlığının elinde idi. Fakat Hazer denizine dökülen İtil nehri ağzındaki Ejderhan (Astrakan) şehrini Ruslar Kırım hanlığından 1554 yılında almışlardı ve o tarihte ellerinde bulunduruyorlardı. Bütün insanlığın faydasına hizmet edecek bu mühim medeniyet eserini vücuda getirmek için bu şehri de ele geçirmek zaruri idi.

Binaenaleyh bu mühim iş için Sokollu harbi de göze alarak her iki yönden işe başladı, yirmi bin suvari ile üç bin yeniçeriyi Ejderhanın zaptına göndererek kanal hafriyatında hemen işe başlamak üzere de üç bin amele ile birlikte beş bin yeniçeriyi on beş kadirga içinde Azof şehrine yolları..

Bu seferde Mimar Sinanın ismine tesadüf edemiyoruz. Fakat onun yetiştirmelerinden kuvvetli bir fen heyeti de beraber yola çıkmışlardı, ve bütün bu işlerin başına yine Fatih tarafından zaptedilmiş olan Kefe (Feodosiya) şehrine sancak beyi tâyin edilmiş olan Defterdar Kasım bey memur edilmişti (4. Ağustos 1569).

İşin içinde Ejderhan'ın zaptı ve teakup edecek savaşlarla bu teşebbüsün sağlanması keyfiyeti başta olduğu için merkezden sevkedilen bu ana kuvvetin kâfi gelemiyeceği tabii idi. Bunun içindir ki Kırım hanı Devlet Giray'a bu işe yardım etmesi, ve gerek Ejderhan'ın zaptında ve gerekse kanal hafriyatında ana kuvvetlere mahallen otuz bin kişi ilhak—ettirilmesi emrolundu.

Kırım Hanı Devlet Giraydan bu işin başa çıkması için canla başla çalışması beklenebilirdi. Çünkü kendi Hanlığı topraklarında yapılacak pek mühim bir umran hareketi olmakla beraber şahsen kendisi de Kanuni Sultan Süleymanın sarayında iltifat ve himayesine mazhar olmuş çok zamanlar padişahın seferde ve hazerde yanında bulunarak:

Yakasın çâk eden her berki gülün,

Gülşen içre nalesidir bülbülün,

diyecek kadar Osmanlı kültürünü benimsemişti.

Kanuni gibi kudretli bir Hakanın himayesine mazhar olan bu adamı çekemiyen diğer Kırım Hanedan âzalarının onun ayağını kaydırmak istemelerine rağmen padişah onu Kırım Hanı yapmış o da Hanlıkta büyük bir kudret göstererek Ruslara karşı bir çok savaşlarda üstün gelmiş, Moskovayı bile zaptederek Rusları vergiye bağlamış olduğu için milleti tarafından (Taht Algan) lâkabı almıştı. Demek isterim ki Osmanlı sarayının nimeti ile yetişmiş ve onun sayesinde mevkiini kazanmış olan bu zat miskin ve beceriksiz bir adam da değildi.

Şu halde merkezin kendisinin yardımına güvenerek girişmiş olduğu bu teşebbüse lâzım olduğu gibi yardım etmiş olsaydı (Volga-Don) kanalı daha o zaman açılacak şüphesiz o havali insanlarına büyük hizmetler yapmış olacaktı.

Halbuki Devlet Giray bu teşebbüse yardım şöyle dursun ihanet etti, ne olur ne olmaz diye korkusundan yola çıkardığı bir miktar asker Ruslar tarafından dağıtıldı, Ejderhan şehri de Ruslar tarafından müdafaa edilebildi.

Devlet Giray'ın adamları tarafından kılavuzluk edilen Osmanlı ordusu çöllerde bataklıklarda yanlış yollara sevkedildi. Yine onun adamları vasıtasile orduda yayılan yalan yanlış haberlerle fesat çıkarılmağa teşebbüs edildi ve istedikleri de oldu: Uzaklarda değişik iklimlerde kılavuzların ihaneti ile bin bir müşülâta uğrıyan askerlere kuzey memleketlerinde kış mevsiminin dokuz ay sürdüğünü, güneş geç doğup erken battığı için namazlarını vaktinde kılamıyacaklarından bile bahsederek her cepheden orduyu fesada vermeğe uğraştılar. Türk ordusunda hoşnutsuzluk açıktan açığa isyan şekli almağa başlayınca bu şartlar altında bir iş yapılamıyacağını anlıyan Kasım orduyu Azof'a toplıyarak oradan gemilerle İstanbula sevketti.

Denize açılan gemiler yolda şiddetli fırtınaya tutularak kısmen battılar, kısmen de perişan bir halde İsanbula dönebildiler bunların miktarı ancak yedi bin kişi ibaretti.

İkinci Bayezidin Akkerman seferine kırk, elli bin askerile Türklük uğruna bizimle birlikte döğüşüp şan ve şeref alan de Mengli Giray'in kahraman ruhuna, Yavuz Sultan Selimle Mısır fethinde şehit olan babası Mübarek Giray'ın mübarek ruhuna mu halif olarak ve bilhassa kendi öz şahsından yüksek evsafa rağmen Devlet Giray'ın hâdisede aykırı bir yol tutmuş olmasının bebi anlaşılamamıştır.

Y. Mimar

S. Çetintaş

(*) Bibliyoğrafi: Peçevi, Hammer, musu A'lâm, Tarih Coğrafya lûgati,

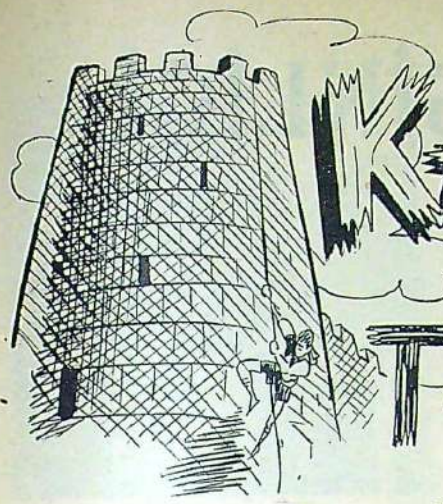

KAHRAMAN BİR TÜRK ÇOCUĞU

Yazan : Hüseyin Namık ORKUN

Viyana bozgunundan sonra Avrupada Türk kudreti kırılmağa başlamıştı. Günden güne Türklerin elinde bulunan arazi küçülüyordu. Nemçe kıralı Solnok, Heveş ve Török - szent - Mikloş'u zaptetmiş, orduları Erdele kadar yaklaşmıştı. Artık Erdelin Türklerden ayrılarak Nemçelilere iltihakı bir gün meselesi idi. Bu vaziyet karşısında padişah, nezdinde bulunan Tököly'i serbest bırakmış, bu vasıta ile kendisinin bir adamına Erdeli kazandırmak istemişti.

Türklerin zayıfladığını gören Hıristiyanlar ise artık bir an evvel Macaristandan ve Erdelden Türkleri çıkarmak istiyorlardı. Fakat bunun için her şeyden önce Türkleri Budinden çıkarmak gerekti. Macaristanın böyle parça parça olması merkez şehrinin Türklerin elinde bulunmasından ileri geliyordu. Burası zaptedilirse Macaristanda bir birlik hasıl olacaktı. Lâkin bu iş de pek kolay değildi. Türk, Budine öyle sahip olmuş ve öyle benimsemişti ki burayı kanının son damlasına kadar müdafaa edeceği muhakkaktı. İki sene evvel Avusturyalıların yapmış olduğu teşebbüs de bir netice vermemişti. Avusturya ordusu Fehérvarı muhasara ettiği vakit Lotharingiali Karl nihayet Budanın da muhasarası için imperatoru iknaa muvaffak olmuştu. Şimdi ellerinde eskisinden daha çok kuvvet vardı. Orduda Almanlardan maada İspanyollar, Macarlar ve Avrupanın muhtelif yerlerinden gelmiş olan kuvvetler bulunuyordu. Topçu kuvvetlerin kumandanı bu devirde liyakatile tanınmış olan Gonzalez adlı bir İspanyoldu. Bu zamanda yaşamış olan bir Fransız asılzâdesi aynen şu satırları yazmaktadır: «Bütün Avrupanın nazarları Buda muhasarasına çevrilmişti. Hiç bir yerde başka bir şeyden bahsedilmiyordu.»

Bütün bu hazırlıklara ve muazzam bir ordu toplanmasına rağmen müthiş bir savaş vereceklerini biliyorlardı. Çünkü Türk, zaptettiği bir karış toprağı dahi şiddetle müdafaa etmeden geri vermiyordu. Hele Macaristanın anahtarı olan Budini kahramanca müdafaa edeceğine şüphe edilemezdi.

Budanın kumandanı ihtiyar Abdürrahman paşa idi. Hayatı büyük bir roman olacak kadar vakalarla, kahramanlıklarla dolu olan ihtiyar kumandanın emrinde 17000 kişilik bir kuvvet vardı. Bu kuvvet düşmanın kuvvetinden çok dûn olmasına rağmen herkes şevkini kırmadan harbe hazırlanmışı.

Hıristiyan kuvvetleri Estergomda buluştu. Peşteyi istilâ etti ve Eski Budada köprü kurdu. Artık Budin şehri sıkıca muhasara edilmişti. Fakat Türkler son derece kahramanca savaşıyorlardı. Ansızın kale kapıları açılıyor, Türk kuvvetleri âni bir baskın yapıyor ve düşman müdafaaya vakit bulamadan bir çoklarını öldürüyordu. Hele lâğamlar düşmana öyle zayiat verdirmişti ki... Harp iki tarafın arasında bütün şiddetile devam ederken casuslar da faaliyette idi. Budinde bir sürü Türk olmayan veya Türk kanından bulunmıyan insanlar da vardı. Halis Türkü elde edemiyen Hıristiyanlar bunları kolayca elde ediyorlardı. Bu kanı bozuklar vasıtasile Budinin iç işleri hakkında hem haber alıyorlar, hem de Türklerin kuvvet kaynaklarını mahvetmeğe çalışıyorlardı. Bir gün şehirde barut deposunun müthiş bir infilakla havaya uçtuğu görüldü. Bu muvaffakıyet üzerine Türklerin cesareti kalmadığına zahip olan Karl ihtiyar Türk kumandanına teslim olmayı teklif etmiş, fakat harp için baruta değil, imanına güvenen ihtiyar paşa derhal bu teklifi reddetmişti.

27 temmuzda Hıristiyanlar şehre büyük bir hücum yaptılar. Kale içindeki bir avuç kahraman kendi kuvvetlerinden çok üstün olan Hıristiyanlara karşı müthiş bir savaş vermişler, bir taraftan Türk kılıcı durmadan düşman kafası uçururken, diğer taraftan da etrafa koymuş olduğu barutlar patlamış ve düşman pek çok zayiat vererek geri çekilmişti. Bu hücumdan sonra Kral tekrar ihtiyar Türk kumandanına kalenin teslimini teklif etmişti. Bu teklif hakkında bir yabancı muharrir şu satırları yazmaktadır: Yalnız Macaristanın değil, bütün Türk İmparatorluğunun hattâ Kudüsün anahtarı olan bu şehri teslim teklifini Türk kumandanı işitmek bile istememişti.»

Muhasara şiddetlendikçe Türkün kahramanlığı da artıyordu. Şehirde on üç yaşında Mehmet adlı bir Türk yavrusu da vardı. O da her savaşta vazife alır, askerlere yardım ederdi. Bazan kaleden dışarı çıkar, sessizce düşmanın karargâhına yaklaşarak bir düşman bayrağı alıp kaleye dönerdi. Bazen de bir düşman davulunu çala çala kaleye geldiği olurdu. Hiç boş durmadan çalışan bu küçük Mehmedi herkes sever ve yaptığı işleri takdir ederdi.

Şehirden atılan Türk toplar, düşmana çok zayiat verdiriyordu. Buna karşı düşman bir çare bulmuştu. Kendilerine çam ağacından bir siper yapıyorlar; bu vasıta ile Türk hücumundan, hattâ Türk ateşinden korunuyorlar, hem de buradan kaleye ateş ediyorlardı. Türklerin çarhı felek adını verdikleri bu âletler Türk hücumuna, Türk ateşine mâni oluyordu. Bunları bozmak ve tekrar Türk ateşini müessir kılmak gerekti. Bunun için bir fedaiye ihtiyaç vardı. Birisinin kaleden dışarı çıkıp bu işi yapması lâzımdı.

Budindeki yeniçerilerin ağası meseleyi toplanmış, bu çarhı feleklerden bahsetmiş, bunların hemen tahribi lâzım feldiğini anlatmış ve bu işi kimin üzerine alacağını sormuştu. Daha cümlesini bitirmeden küçük Mehmet atıldı:

— Ben yaparım!..

Mehmedin yaptığı işler herkesçe malûm olduğu için bu işi yapacağına da emin idiler. Bundan dolayı bu mühim vazifeyi de Mehmede verdiler.

Bir gece küçük Mehmedi beline ip bağlıyarak kaleden aşağı sarkıttılar. Mehmet aşağı iner inmez elindeki ipiyle yere sürünerek çarhı feleklerin yanına gitti. Şimdi elindeki ipi bir çarhı feleğe bağlıyor ve işaret verince çarhı feleği kaleye çekip alıyorlardı. On tane çarhı feleğin hepsi de kaleden içeri alındı. Küçük Mehmet vazifesini görmüş, kaleye dönmüştü.

Ertesi günü düşman çarhı feleklerin ortadan kaybolduğuna şaşıp kalmış iken küçük Mehmet yeniçeri saflarında savaşa katılmıştı.

Nihayet Budin düşman eline geçti. Bir avuç kahraman burada şehit oldu. Türk, Macaristandan çıkarıldı. Fakat Mehmedin ruhu ölmedi ve ölmiyecektir.

Hüseyin Namık ORKUN

İNEGÖLÜN ZENGİNLİGİ

Yazan: Rıza YALGIN

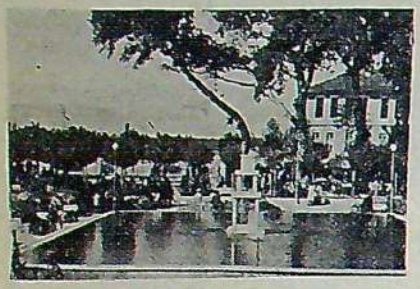

İnegöl hastane parkı

Türk tarihi Akdenize ve Marmaraya akarken Bilecik'ten sonra karşısına çıkan ikinci mania İnegöl olmuştu. Rum tekfurlarının İnegöl'de uğradığı âkibetin sonucu; İznik; Yenişehir ve Bursa'nın Türk camiasına girmesine ve Marmaranın Türk yiğitlerine cevelângâh olmasına sebep olduğu malûmdur.

İnegöl Bursa'ya 45, Bilecik'e 38 kilometre olmak üzere Karaköy yolu üzerinde nüfusu, manzarası, tabiatı ve bütün vasıflarile zengin ve büyük bir kaza merkezimizdir.

Şehrin garbından geçen Sakaryanın bir kolu olan Göksu'yun İnegöl ovasında meydana getirdiği bataklık olmamış olsaydı bu güzel ve şirin ovaya paha olmazdı.

Osman beyin Türk yurduna kattığı İnegöl'ün tarihte olduğu gibi Uludağın Yemyeşil bir eteğinde oluşu ve bu ârızalı fakat muazzam ormanlarla çevrilmiş dağların arasındaki maden suları, kaplıcaları ve kereste fabrikaları ile yamaçlarındaki mümbit ve çok şairane şen köyleri bu kazanın istikbalde daha büyük zenginliklere ulaşmağa namzet bulunduğunu müjdelemektedir.

İnegölün Boğazova yaylâsında kereste şirketi binası

Şehirde Yıldırım'ın yaptırdığı Cuma camisi, Kasım efendi camisi ile İkinci Murat ve Fatih devirlerinde çok kudretli bir vezir olan İshak Paşanın doğduğu ve medfun olduğu yurduna bıraktığı hayrattan: İshak Paşa camisi, medresesi, imareti, hamamı İnegöl'ün de yurdumuzun her köşesi gibi tarihî bir varlık yaşamakta olduğunu meydana çıkarır (*).

Burada kurulmuş olan kereste şirketi gün geçtikçe memleketin ekonomi durumunu arttırmakta ve tabiî bir surette millî servetimizi çoğaltmaktadır.

İnegöl'ün çok güzel ve zengin dağlarında göze çarpan çalışma sesleri, yaylâ şenlikleri ve fabrika gürültüleri

Boğazova yaylâsında yaylâ evleri

arasında zengin çeşitli maden suyu ile Oylat kaplıcalarının şifalı suyunun hayret verici manzaralarını bir defa görmek her halde lâzımdır.

Yalnız bir şeyi itiraf etmek lâzımdır ki bütün bu güzellikler tamamen tabiatın kendi malıdır.

İnegöl'lülerin kafaları, ayakları, elleri değil; parmaklarının uçları olsun bu zengin tabiatın yardımına koşmamış ve âdeta tabiatla istihza eder gibi geride ve hem pek çok geride kalmıştır.

(*) İshak Paşa hakkında etraflı malûmat isterseniz değerli müdekkiklerimizden Kâmil Kepecioğlu'nun Uludağ mecmuasındaki «İnegöl'lü İshak Paşa» makalesine bakınız (sayı 45-46).

İnegölde İshakpaşa camii

O güzelim şifalı Çitli suyunun bulunduğu yerin perişanlığını gördüğünüz zaman; hiddetle yumruklarınızı sıkmamanız veyahut da sinirlenerek göz yaşı dökmemeniz mümkün değildir.

O; Allahın yarattığı, Türk'ün ad verdiği «Oylat» oyuntusu içindeki her türlü orman ve yaban çiçeklerinin dağıttığı dirlik verici kokular arasındaki pisliği ve bu kaplıcadan derdine deva arayan halkın çektiği yoksuzluk ve ıstırabı gördüğünüz anda feryat ederek imdat diye haykırmamanız kabil değildir.

Oylat (**) kaplıcalarının suyu dört değirmen çevirecek derecede çok olduğu göz önünde tutulursa bunun ne kadar büyük bir servet olduğu derhal tebarüz eder. Fakat güzel Oylat, şifalı Oylat bizden otel istiyor, eczane istiyor, dokto ristiyor, elektrik istiyor,

(**) Hayat Ansiklopedisi bu kelimeyi yanlış olarak: Evliyat diye kaydeder.

Durabey yolu üzerinde Kaymakalanı yaylâsında bir konak yeri

Oylat ve ılıca kuleleri

hattâ sinema, radyo ve daha birçok varlıklar istiyor. Bunları yaptığımız gün Oylat Avrupa'nın en önemli ılıcalarından daha meşhur olacak ve binlerce dostlarile her sene neşeler, kahkahalar içinde yaşamıya hak kazanacaktır.

Arkeoloji :

İnegöl arkeoloji bakımı itibarile de mühim bir merkezimizdir. Akbisar köyünde Palanga adındaki höyükten başka nefsi İnegöl'ün içinde ve hükûmet konağının arkasındaki höyük İnegöl'ün yaşını milâttan (2000) yıl ilerilere kadar götürmektedir.

Bizzat bu höyük'te yaptığım küçük bir araştırmada elde ettiğim seramik parçaları (***) İnegöl'ün Demirci, Bozüyük ve bilhassa Birinci Trova ile münasebettar olduğunu göstermiştir. Eğer Tarih Kurumu diğer çalışmaları gibi İnegölde de bir kazı yaparsa; Bursa ve Marmara tarihi daha geniş sayfalar kazanacak ve ciltlerini bir kat daha çoğaltacak kanaatındayım.

R. YALGIN

(***) Seramik koleksiyonu İnegöl Halkevindedir.

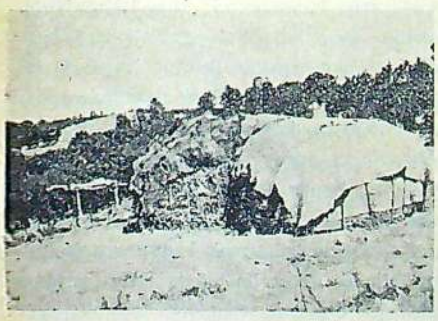

İnegöl yaylâlarında Kırgız çadırları ve Karakeçili obaları

Yetişir

Oluruz kör kaderle haşrüneşir
Merhamet yok ben anladım Hakta
Yeter artık, bu ıstırap yetişir!

Son ümit ölmemişse can çekişir
Bahtiyarlık sevip unutmakta,
Oluruz kör kaderle haşrüneşir.

Sonu ömrün yazık ki bir teneşir!
Gençlik olmuş ufukta bir nokta,
Yeter artık, bu ıstırap yetişir!

Derd gören baş semâya dek erişir,
Nice yıl var ki gizli tutsak ta
Oluruz kör kaderle haşrüneşir,
Yeter artık, bu ıstırap yetişir!

Edip AYEL

Köy türküleri

Kızanlar koşa gelir.
Uşaklar coşa gelir.
Ayrılık başa gelir,
Tanrı bizi kayıra.

Yavuklu şehit olur!
Şehit haberi gelir,
Doğru Ayşeyi bulur..
Yünü kimler iğire?

Çalmaz oldu sazları,
Feryad oldu sözleri,
Kaç gecedir gözleri
Hep seyire seyire..

Ömür dilim dilimdir,
Der: (ölüm sevgilimdir!)
Bunun sonu ölümdür!
Tanrı böyle buyura.

Ölüme alışılır.
Tasalar bölüşülür,
Ahrette buluşulur,
Meğer Tanrı ayıra.

Safa ERKÜN

Seçme Sözler

★ Kadınlar kendilerini hücum ederek müdafaa ederler. **OSCAR WILDE**

★ Bir insanın kıymeti kitaplarının kıymetile ölçülür. **SPENCER**

★ Sanat iyiler ve güçlerle uğraşır. **GOETHE**

★ Harbin başlıca iki sebebi vardır: Para ve kuvvet. **TACITE**

★ Hakikati arıyanın vatanı olmamalıdır. **VOLTAIRE**

★ İnsanı insan eden paradır. **SCHOPENHAUER**

★ Hayatınızı hal ve emir sıygalarına göre yazınız: Şart sıygasile hiç bir şey yapılamaz. **Ch. DUPLESSY**

★ Terakki, tepeleri düzeltmekle değil uçurumları doldurmakla elde edilir. **CHANTAVOINE**

★ Sakırsız kimseler bir tarla sürermiş gibi rahatlarını altüst ederek kendilerine tasa yetiştirirler. **SPURGEON**

★ Akordu bozuk sesler nasıl musiki değilse halinden memnun olmıyan kimse de adam sayılamaz. **JOHN WESLEY**

★ Müzikaya ayağını uyduran yorulduğunun farkına varmaz. **CARLYLE**

★ Güneş nebatat için ne rol oynarsa neşe de vücut için ayni vazifeyi görür. **MOSILLON**

★ Melankoli ve hoşnutsuzluk teptiği zaman atanı yere seren bir tüfeğe benzetilebilir. **TOLMAGE**

★ Kendi haline ilk önce kendi gülenle kimsenin alay ettiği vaki değildir. **LUBBOCK**

★ Başkalarının saadetini temin etmekten daha büyük zevk olmaz. **LA BRUYERE**

★ Allah basit adamları fazla sevdiğinden olacak ki yarattıklarının çoğu bu nevidendir. **LINCOLN**

★ Mürebbilerimiz vazife görmenin neşesi yerine neşelenmek vazifesini öğretselerdi işler daha yolunda giderdi. **LUBBOCK**

MİLLİYETÇİ DERGİLER

Millî Teşkilât

Yazan : **Nebil BUHARALI**

Son zamanlarda ortalıkta bir teşkilât sözü ve teşebbüsü sık sık dönüp durmuştu. Cihan harbi bazı memleketleri olayların üstünde olarak yeniden bir takım cihazlanmalara teşkilâtlara sevketti; bu hal, daha ziyade her şey için evvelden cihazlanmamış ve lüzumunda her vâkıa ve icaba mahsus ayrı bir cihaz vücuda getirmek sisteminde yaşamış memleketlerde görüldü. Bazı memleketler ise zaten harpten evvel «ebedî mücadele» yapmak yolunu kendilerine ülkü ettiklerinden cihazlanmaları da evvelden ve topyekûn idi; onun için bunlara totaliter yani topyekûncü veya bütüncü denildi. Bizim, burada söylemek istediğimiz harp ve memleket iaşesi teşkilâtı gibi olağanüstü hâdiselerle tevessül edilen teşkilât değildir.

Bizim burada millî teşkilâtı bahis konusu yapmamıza sebep H. E. Erkilet üstadımızın Çınaraltında yazdığı bir yazısında bizde «şimdiye kadar millileşmek hareketinin teşkilâtlanmamış bulunduğunu ve bu hareketten maksat sadece her Türk'ün kan ve millî vicdan duygularıyle şuurlaşması demek olduğunu» söylemesidir.

Erkilet'in bahsettiği mesele millî teşkilâtlara can veren bir muhassaladır. Lâkin zamanımızda basit ve mutat kültür kurumları ile artık bu iş görülemiyor ve bu mes'ele millî olduğu kadar içtimaî, iktisadî bir memleket işi halini aldı; çünkü millî mes'eleler dallandı budaklandı ve milleti her yanından sardı: Millî kültür veya millî dil, millî edebiyat ve millî şiir, millî musiki, millî oyunlar, millî folklor; millî tarih, millî coğrafya, millî iktisat, millî gelir, millî sanayi, millî ticaret, millî ihracat, millî ziraat, millî siyaset, millî sağlık, millî sermaye millî idare millî hijyen «yani memleket ve millet hıfzı sıhhati» millî bayındırlık millî kalkınma ilâh.. ilâh.. Bir de bütün bunların üstünde millî şuur ve millî vicdan!

Her milletin sinesinde gerçekleşebilen bu muhtelif konulara ayrıca millî vasfını da ilâve etmeğe ne lüzum var gibi bir fikir belki hatıra gelir. Bu, şunun içindir ki Osmanlı devrinin çökme zamanlarında olduğu gibi bu konulardaki fonksiyonların bazan körkörüne yani bir yüksek millî menfaat gözetilmeden, bir millî siyaset güdülmeden ölçüsüz ve ayarsız işlemesi veyahut en mühim bir sebep, bugünkü günde bu konuların beynelmilel olarak veya hiç milliyetsiz olarak mütalea ve tatbikinin meydana çıkmasıdır. Hattâ milliyeti kapıdışarı etmeye bile kalktılar; bunu asıl meydana çıkaran kötü zihniyet üstü yaldızlı fikirlerini etrafa kalp ve ayarsız akçe gibi sürüp duruyor. Onun içindir ki siyasî olsun, içtimaî ve iktisadî olsun herşeyin bir de millî nev'i çıktı. Bu, zehre karşı bir panzehir yerindedir ve ayarı ve itibarı yerinde akçe gibidir.

Şimdi mes'elemiz, bu millî konuları aralarındaki münasebet ve ahengi gözönünde tutarak hepsini bir gaye için teşkilâtlandırmaktır. İşte buna muasır hayatın millî teşkilâtı diyebiliriz. Onun içindir ki bu gün sosyal bünye millî ve iktisadî teşkilât üzerine kuruluyor. Erkilet üstadımızın bahs buyurdukları millî şuur ve millî vicdan haddizatında bir gaye olmayıp kültür ve iktisatça, idare ve siyasetçe kalkınmak ve yükselmek için vasıtadır, yani millî şuuru yüksek olan millet bu gayelerin dahi en mükemmellerine varmak ister. Teşkilâtın yönü ise millî bünyedeki içtimaî ve iktisadî tezatları önlemek ve milleti bir kaya gibi birleştirip intizamla bu gayelere sevkeylemektir.

Uzvî tabiat âleminde taazzuv hayat mücadelesi için nasıl bir temel ise insanların sosyal hayatındaki teşkilât da tıpkı bunun gibidir. Yirminci asrın en göze çarpan vasfı bir taraftan hâdis olan içtimaî buhranlar olduğu gibi bir taraftan da bunlara karşı koymak için el atılan «millî teşkilât» lardır; milletleri sarsıntıdan kurtaracak bünyesini kuvvetlendirecek, onları içli dışlı ve daha ahenkli olarak gayelerine yürütecek daha mükemmel ve toptan teşkilâtçılıklarıdır. Son zamanlarda bir çok sosyoloğ hukuk bilginleri «demokrasinin ihtizarı» yani can çekişmesi diye eserler yazıp mutlak olarak liberal demokrasinin zayıflığını bir tetkik sahası yaptılar. Filhakika teşkilâtlanmak bazılarının zannettiği gibi demokrasiyi kapıdışarı etmek ve milletin arzusunu hiçe saymak demek değildir. Toptan teşkilâtlı milletlerde de gerek beledî ve mahallî nüveler ve gerek daha yüksekler-deki teşkilât ve birlikler hep umnmî ârâ ile seçilen ehil ve mütehassıs vatandaşlardan ve hey'et veya meclislerden teşekkül eder ki hükûmet otoritesinde bir halk iradesi olan bunların yani demokrasinin büyük bir hissesi vardır. Şu kadar var ki bu irade mutlak değildir, yani rejime muhalefet edilemez. Burada demokrasinin hissesi, milletin seviye ve kültürünün yani millî vicdan ve şuurunun kuvveti ve reeskârın hüsnüniyeti ile mütenasiptir. Muasır teşkilâtlı milletlerde demokrasinin tesirini inkâr etmek Avrupanın yüksek millet'lerini Afrikadaki Nijerya milletleriyle kıyas etmek demektir ki akıl ve insafı olan bunu kabul emez.

Şunu da unutmamalıdır ki bugünkü günde böyle daimî ve esastan teşkilâtlı milletlerin karşısında teşkilâtsızların veya zayıf teşkilâtlıların mukavemeti güç oluyor. Bahusus bu teşkilât ne kadar esaslı ve halk kütlesinin içine ne kadar kök ve dal budak salmış ve kuvvetini o menbadan almış olursa ait olduğu millete o kadar kuvvet, mukavemet ve üstünlük veriyor.

Böyle bir teşkilâttan bir örnek anlatalım:

Meselâ millî bünye, ilkönce iktisadî iş bölümüne yani meslek ve san'atlara göre bölüm bölüm ayrılır, bu bölümlerin her biri de kendi aralarında halkın sinesinden çıkan teşkilât ile taazzuv ettirilir ve hususi kanallarla bir merkeze bağlanır, bir araya toplanır. Bölümler kendi başlarına bütün haklarını ve vecibelerini haiz birer bütünlüktür, buralarda mesleki nizam ve ihtisas tamam kemaldedir. Bütün bu bölümler, cemiyete karşı olan hakları ve vecibeleri ile kendi aralarından seçilen ve bütün milleti ve her sınıf ve mesleğe temsil eden bir Büyük Millet Meclisi ve ayni o evsafı haiz tek bir parti ile bu bölümleri birleştiren bir bölümler merkez bürosu ve millî ülküyü temsil eden bir Millî Şef etrafında yekpare bir kaya gibi toplanırlar. Cumhuriyetimizin teşkilâtı da aşağı yukarı buna benzer, şu farkladır ki misalde millet yalnız iktisadî kisveye göre bölümlere ayrılmıştır, millet içinde millet olarak tarihin ve eski rejimlerin mirası olan ekalliyet gruplarının veya ekalliyetlerin teokratik cemaat teşkilâtının burada yeri ve adı yoktur. Yalnız bir organizasyon yani bir millî teşkilât, yalnız bir millet, yalnız bir millî kültür, yalnız bir terbiye, yalnız bir dil, yalnız bir millî soyadı, yalnız bir ülkü vardır. Ayrılık yalnız iş bölümlerindedir ki bu bölümler dahi kendi mahiyetlerine göre cihazlandırılmış ve aralarında her türlü tezatlar törpülenerek izale edilmiş ve birbirine perçimlenmiştir. Ara yerde en büyük hakem, nâzım ve otorite sahibi olan mütehassıslardan müteşekkil hükûmettir; memleketin iktisadî durumunu da ihtisasa ve icaplara göre muayyen usuller dairesinde bu teşkilâtla sevk ve idare eder. Antrparantez şunu da not edelim: Bu fikir zamanımızın mahsulü değildir. Bundan yüz, yüz elli sene kadar evvel bazı içtimaiyatçı filosoflar, milletleri yani cemiyeti sırf içtimaî ve iktisadî esaslar üzerine kurmayı ve münhasıran meslek ve ehliyet itibariyle halkı sınıf sınıf ayırıp içtimaî ve idarî teşkilâtı bu esaslara bina etmeyi düşünmüşlerdi. Hattâ o zamanlar henüz Avrupada erkekler ve kadınlar arasında mevcut olan hukukî ve içtimaî farkları da kaldırmak kadınların hukukunu iade ve erkek ile müsavi kılıp bunları yükseltmek isterlerdi. Cemiyeti, mesleki mütehassıslar ve muktedir eller elinde yeniden teşkil ve tesis etmeği ve sanayi vasıtasiyle ve sai ve ameli intizama koymakla ıslah ve

tanzim eylemeği güderlerdi. Bu filozofların en meşhuru «Kont dö Sen Simondur».

Bunların içtimai felsefeleri «devamlı yükseliş» tir. Eğer yükselmenin hızı ve heyecanı durur ve yavaşlarsa cemiyet de bundan mütenasiben müteessir olur.

Yine bu içtimai felsefe esasından gidenler arasında bir de Fourier varsa da bunun mesleği, iştirakçiliğe meylinden dolayı o zamanlarda da itibar bulmadı. Bununla beraber Fourier'nin felsefesiyle, kendisinden yarım asır sonra gelen (Marks) ın iştirakçi felsefesi arasında oldukça fark vardır. Marks ın felsefesi cemiyeti sırf sai yani iş esası üzerine kurmak zenginin malını zeptetmek ve fakirlik, zenginlik ve kadınlık, erkeklik ve nikâhlılık yani meşru çocuk, gayrimeşru çocuk ve şu din veya bu din, şu milliyet yahut bu milliyet, burjuva veya avam gibi farkları kaldırıp insanlığın ve cemiyetin zaruri hallerine aykırı olarak fertleri yalnız «sai» kalıbı ile bir çırpıda dökmek esasını kurdu ve bir taraftan tamam müsavatı yapayım derken bir yandan da hak, adalet, hürriyet gibi hakikatleri ihmal ve inkâr etti ki bu hal, misalimiz ile bir tezat teşkil eder.

Rahmetli Ziya Gökalp dahi «Türkçülüğün esasları» kitabında yukarıda anlatmaya yeltendiğimiz bu misali böyle izah etmiştir ki bize de ilhamı veren asıl bu kitaptır. Bu kitap daha milli mücahedelerimiz esnalarında yazılmıştı. O vakitler böyle teşkilât henüz tatbikatta milletler arasında pek şayi değildi. Bir ikisinde tecrübede ve kurulmak üzere idi. Lâkin bu gün böyle teşkilâtlı milletler çoğaldı ve teşkilâtlarını tamamladılar.

Böyle usulleri tatbik eden memleketlerde içtimai olsun, iktisadi olsun sosyal fonksiyonlar birbirinin örneğidir ve bu cinstendir. Biri liberal, diğeri disiplinli olamaz. Bunların her biri yeknasak idare edilen birer manzume huzmesidir ki hepsi birden bir rejim ifade eder. Bunlardan meselâ nektep ve kültür işi liberal, mesai ve fabrika yarım başı boş ve yarım ihtimamlı; ticaret ve sanayi ve iktisadiyat sevk ve idareye tâbi olursa rejim tamam olmaz ve işler aksar. Binaenaleyh tâ ilkmektepten başlayarak ve diğer öğretim dereceleri, fabrika ve müesseselerle cemaat ve milli hayat toplulukları hepsi bir gaye için ve bir ruh ile teşkilâtlı ve disiplinlidirler; bu sayede milletin kalbi hep bir ülkü ile çarpar. Memleketin iktisadî hayatı da bu gaye için sevk ve idareli ve intizamla teşkilâtlıdır böyle cemiyetlere «bütüncü» de derler yani ancak içtimai ve iktisadi varlıkları iledir ki, bizzat kendi kendilerini tamamlarlar. Buralarda her içtimai hareket bir kadro içinde hesaplı ve ölçülüdür; her teşebbüs plân ve proğrama tâbidir, her şeyde bir uygunluk, ahenk ve mümaselet vardır ki hepsine birden rejim derler, milli teşkilât derler. Muhterem Erkilet üstadımız, yukarıda naklettiğimiz ifadesinde «şimdiye kadar bizde millileşmek hareketinin teşkilâtlanmamış bulunduğunu ve bu hareketten maksat sadece her Türkün kan ve milli vicdan duygularıyle şuurlaşması demek olduğunu» yazıyor. İşte kan ve milli vicdan duygularıyle şuurlaşmak için böyle teşkilâtlanan milletler de vardır. Tabiidir ki bu iş her milletin bünyesine, tarihine sosyal yaşayış ve durumunun şartlarına ve icaplarına ve seviyesine göre değişir. Herkes kendine uygun olanı alır. Sözü uzatmayayım; böyle taazzuvlara ve teşkilâta ilgisi olan bir çok eserler son zamanlarda dilimizde de neşredildi. Merak edenler bunları okur ve türlü türlü muasır teşkilâtı bu eserlerde bulurlar. Bunların en mühimi «Türk Hukuk Kurumu» yayımlarıdır. Bahusus cilt cilt Türkçeye çevrilip tabedilen teşkilâtlar mecellesidir ki halkevlerinde birer nüshası vardır. Bu kurumun nazari ve tatbiki neşriyat serisi çok kıymetli eserlerdir. Zamanımızda içtimai teşkilât; tekniğe yani usule ve ilme dayanır. Bu ilmin başında hukuk ve iktisat gelir. Sosyoloji ve ruhiyat, tarih ve coğrafya ile etnoğrafya büyük rol oynar. Geçenlerde iktisatçılarımız da bir milli iktisat kurumu yaptılar. Arasıra faydalı konferanslar verdiler. Kendilerinden milli iktisada yarayacak eserler umarız. Bundan başka bir de Milli Coğrafya Kurumumuz da teşekkül ettiği gibi Türk tarihine meş'ale tutan Tarih Kurumumuz da vazifesini hakkiyle yapıyor. Yine ilmi olarak çalışan ve Arkitekt mecmuasını çıkaran Türk Mühendisleri Kurumu gibi kurumlarımız da var. Bunlar Türk cemiyetinin kurtuluş ve yükselişinin müjdecisidirler. Bu hayırlı ve faydalı kurumların adlarını burada şükran ile anarız.

İşte bu gibi kurumlar sırf milli ideal ve teşebbüsle meydana gelen bir milli kültür teşkilâtıdırlar. Bunları meydana getiren âmil bâzı millet güzidelerinde tecelli eden milli şuurdur. Milli şuurun böyle aktif yani etrafa müessir ve şamil olan şeklidir ki milli hareket hız verir. Milli şuurun bir de enfüsi yani özcü şekli vardır ki o da millet fertlerinin gerek kendine ve gerek cemiyete karşı olan vazifelerini vicdanlara telkin eder. Bu telkini hazırlayan âmiller de milli terbiye yani cemiyet, aile ve mektep terbiyeleridir ki bizi ülküye doğru götürür. Dünyada en büyük saadetin nefse hizmette olmayıp belki kendinin de dahil olduğu cemiyet uğruna olan hizmette olduğunu anlatır. İşte Türk Hukuku yayımı gibi kurumlar bu fikrin şahlanmış birer nümuneleridir; çok şükür Cumhuriyet devrinde böyle hayırlı teşekküllere nail olduk. Bu devir sayesindedir ki çok muhterem Millî Şefimizin etrafında toplanarak biz de ülkümüze bakıyoruz. O ülkü dahi milletimizin maddi ve mânevi kalkınma, yükselme, kuvvetlenme ve toplanmasıdır. Kısa tâbirle geçmiş asırlardanberi dünyada pek bakımsız kalan, tecavüzlere uğrayan, hakkı çiğnenen Türk milletini refaha kavuşturmak, hakkını iade etmek, yükseltmektir. Ayni zamanda bu insaniyete de bir hizmettir.

Nebil BUHARALI

Asker türküsü

Şu karşıki tepelerin ardına
Güneş iner boy uzatır yaslanır.
Kem nazarlar göm gök bakar yurduna
Kılıç kında çok duramaz paslanır.
Çok duramaz paslanır.. heyy..

Türküz: gökte kuruludur tahtımız,
Vatan için ölmek: budur ahtımız..
Bir gün elbet çiçek açar bahtımız,
Göğsüm al al, benek benek süslenir,
Benek benek süslenir... heyy..

Bir kale'dir gerdim yurda bağrımı,
Deli gönül ettiklerin doğru mu?
Nenni derim uyutamam ağrımı,
Biri bana ta derinden seslenir,
Ta derinden seslenir... heyy...

Aklım ermez alnımdaki yazıya
Ad verememem içimdeki sızıya
Deli gönül gemi almış azıya
Üç beş koşar, bir gün gelir uslanır,
Bir gün gelir uslanır... hey.

Orhan ASENA

●

Yaz

İçine mavi göklerin sessiz aktığı
Rûyâ rengine bürünen şu bahçelerde,
Gittikçe artan sıcağın yumuşaklığı
Ve ağır, hasta bir hava sürünür yerde...

Hayalleri hudutlıyan yıkık bir duvar..
Sonra yaz böceklerinin o garip sesi...
Hareketsiz uyuklıyan altın tarlalar
Ve yüzünde ekinlerin müphem gölgesi...

Öyle yorgun yatıyorsun, gözün kapalı;
Sanki ruhuna dolmuş birçok düşünceler.
Hatırlamak ister gibi eski masalı :
Gümüş sular, sedef yalı ve mavi seher...

Bazen insan birbirine çok uzak gelir,
Öyle yakın görünse de yıldızlar kadar;
Belki başka bir âlemsin bugün, kimbilir,
Aramızdan geçmektedir beyaz bulutlar..

Yusuf MARDİN

MİLLÎ KÜTÜPHANE

RIZA NUR

Yazan : ATSIZ

Türkçülük ülküsünün bugünkü en büyük şahsiyeti Rıza Nur artık «Dünkü şahsiyet» oldu. 63 yıllık çetin ve metin bir hayattan sonra vatan toprağına karışırken onu son defa selâmlıyanlar dinmiş bir kasırga için duyulan neyse onu duydular.

Rıza Nur 1879 da Sinopta doğdu. 1902 de askeri tıbbiyeden yüzbaşı olarak çıktı ve Gülhaneye asistan alındı. 1903 te kolağalığına terfi etti. 1905 te Gülhaneye muallim muavini (=doçent), 1907 de askeri tıbbiyeye cerrahi profesörü oldu. 1908 de binbaşılığa terfi etti. Aynı yıl meşrutiyetin ilânı üzerine Sinop mebusu oldu. Biraz sonra, İttihatçılara muhalefet ettiği için dersi lâğvedilerek muallimlikten çıkarıldı. 1909 da yine aynı sebepten dolayı rütbesi tasfiye edilip kolağalığına indirildi. 1910 da askerlikten istifa etti. Balkan savaşında silâh altına alınıp yaralılara baktı, aynı zamanda Tıb Fakültesinde morg müdürlüğüne tâyin edildi. Daha sonra İttihatçılara karşı pek şiddetli muhalefetinden dolayı memleket dışına sürüldü. Rıza Nur sekiz yıl dışarıda, gurbette yaşadı. Mütareke olunca vatan savaşına koştu. İlk Millet Meclisine Sinop mebusu seçildiği gibi Ankarada ilk hükûmeti kuranlar arasında da bulundu. 1920 de Ankara hükûmetinin ilk [illegible] Vekili olarak hizmetler etti. Aynı [illegible]iye Vekâletinin de Vekilliğini yaptı. [illegible]ne aynı yılın sonunda Rusyaya gönderi[illegible]n fevkalâde murahhas heyeti âzalığı do[illegible]sıyla Maarif Vekâletinden istifa etti. 1921 [illegible] Sıhhiye Vekili oldu. Sakarya meydan savaşının buhranlı günlerinde cephe gerisinde bulunarak pek iptidai vasıtalarla kurduğu seyyar hastanelerde bizzat yaralıları tedavi etti. Operatörlükte usta bir doktor olduğu için pek çok Türk yaralısının hayatını kurtardı. 1922 de Ukraynaya gönderilen fevkalâde murahhas heyeti reisliğine tâyin olundu. Döndükten sonra tekrar Sıhhiye Vekâletine seçildi ve bu yıl içinde üç defa Hariciye Vekâleti Vekilliğini de yaptı. 1923 te Sıhhiye Vekilliği uhdesinde kalmak üzere Lozan konferansına ikinci murahhas olarak gitti. Lozan müzakerelerinde bilgisi, zekâsı ve metanetile pek büyük hizmetlerde bulundu. Hattâ Venizelosla olan meşhur bir münakaşasında Venizelosun bayılmasına sebep oldu.. Lozan barışı imzalandıktan sonra Türkiyeye dönüp ikinci Millet Meclisine yine Sinoptan mebus seçildi ve Tıb Fakültesi kendisine fahri profesörlük ünvanını verdi.

1926 da, ilkkânunda mebusluğu bırakıp Parise gitti. 1926 dan 1938 e kadar on iki yıl gurbette yaşadı. İlk yıllarını Pariste, son yıllarını daha ucuz bir memleket olan İskenderiyede geçirdi. Bu müddet zarfında Türkbilik Revüsü adlı yıllık bir Türkiyat dergisi neşrederek ilmi araştırmalarının sonuçlarını yaydı. 1938 de Türkiyeye dönüp Taksimde bir kira apartımanında oturmağa başladı. Bu üç odalı mütevazı dairede dört yıl kadar yaşadı. Merhum Refik Saydamın yardımıyla tedahülde kalmış olan üç yıllık tekaüt maaşını aldıktan sonra Tanrıdağ dergisini çıkararak memlekete son bir hizmet daha yapmak istedi. Bu iş onu fazla yordu ve çok üzdü. Diğer bir takım hâdiseler de buna eklenince ölüm kendisine daha çabuk geldi. 7 eylûlü 8 eylûle bağlıyan gece, gece yarısından beş dakika sonra kendisinde bir fenalık duyarak uyandı. Aynı apartımanda oturan ahbabı doktor Semih Sumerman hemen gelerek bir iğne yaptıysa da iş işten geçmişti. Ağzından kan geliyordu. Gece yarısını yirmi dakika geçerken artık Rıza Nur yaşamıyordu.

Onun hakiki dostları ölümünü pek geç haber aldılar. Biz, 8 eylûlde kendisine Beyoğlu hastanesinin bir kıyısında, tabuta konmuş olarak bulduğumuz zaman şaşırdık. Yanında kimse yoktu. Onu bir kalabalığın ortasında mı bulacağımızı umuyorduk, bilmem. Çok hazin ve çok mânalı bir yalnızlığın içinde Rıza Nur, ertesi günü ikindiye kadar orada yattı. Belki bu, onun, toprak üzerindeki ilk rahat yatışıydı. Ömrünün yirmi yılı, yani üçte biri gurbette geçen Rıza Nur, hapislere atılan Rıza Nur belki artık dinlenecekti.

9 Eylûl günü öğleden sonra Beyoğlu hastanesine tek tük vefalı kalb sahibleri gelmeğe başladı. Rıza Nurun yaşıt akranları arasında birkaç Üniversite ve lise talebesi de bulunuyordu. Çoğu birbirini tanımıyan bu insanlar burada hangi duygu ile birleşmişlerdi? Şu iki Azerbaycanlı ve şu tek Türkistanlı burada ne arıyordu? Burada resmiyet ve gösteriş bağları yoktu. Burada bir tek bağ vardı. O da Türk ırkının ve kanının bağı idi. Manzaranın en hazin tarafı bir takım yaşlı insanların gelip sessiz ve mütevekkil beklemeleri idi. Türk milletinin tevazuuna pek yakışan asker kumaşından elbise giymiş olan yarbay rütbesindeki şu ak saçlı askeri doktor kimdi? Niçin bu kadar sessiz ve durgundu? Rıza Nurun eski bir dostu olduğunu bildiğim şu yaşlı eczacı ne zaman gelmişti ve neden onun sükûtu en belâgatli bir hitabet kadar tesirliydi? Burada her şey hazindi.Doktor Mazhar Osmanın büyük bir değerbilirlikle gönderdiği çelenk, dışarı Türklerinin çelengi, Ülkü ve Arkadaş Basımevleri sahiplerinin sessizce gelişleri, liseli, Üniversiteli, Güzel Sanatlı, eski elçi, eski başkonsolos, eski paşa, profesör bana hep hazin ve mânalı geliyordu. Daha tanımadığım birçok dostları bu hazin manzaraya daha çok hüzün katıyorlardı. Gençler Rıza Nurun tabutunu Türk bayrağına sardırdılar. Teşvikiye camisinden Harbiyeye kadar eller üstünde gelen Rıza Nurun bütün hayatında olduğu gibi ölümünden sonra da yüreği mi kanıyordu? Değilse tabuttan aşağı sızan o kan damlaları neydi? Tulgalı on polis tabutun iki yanında yürüyor, Riyaseti Cumhur yaveri ve İstanbul Valisi de arkasından geliyordu. Bu hazin alay Harbiyeye kadar yavaş yavaş geldi. Sonra mezara doğru hızlı bir gidiş başladı. Cenaze arabasının arkasından giden iki otobüs ve birkaç otomobil, Peyami Safanın bahsettiği iki üç mangayı götürürken yanlış bir tesadüfle Bayezitte toplanmış olan diğer bir iki manga da orada boşuna beklediler. O «makberin yolunu gösteren tabut, yürüyen bir heykel olan tabut, o dilsiz ve sağır hatip» arkasında bir avuç insanla mezara doğru koşuyordu.

Hiç bir gömme töreni bu kadar sade ve samimi olmamıştır. O gün hafızların seslerinde yanık bir eda mı vardı, göğün bulutlu ve serin havası mı elemliydi? Her halde bir başkalık gönüllere kadar işliyordu. Mezar kapanırken oradakilerin hepsinin gözleri yaşlıydı. Etrafta çevre çevre kardeşi, Ebüzziyazade Velid, Avukat Mehmet Ali, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Hilmi Ziya, Peyami Safa, eski Sivas mebusu Rasim, Avukat İffet, İsmet Rasin, Azerbaycanlı Sadık ve Ali Ekber, Türkistanlı İlhan, Ülkü Basımevi sahibi Muharrem, Arkadaş Basımevi sahibi Şemseddin, Doktor Mustafa Hakkı Akansel, Doktor İzzettin Şadan, eski elçi Tevfik Kâmil, Şeyhislâm zade Muhtar, eczacı Vedat, eski başkonsolos Fahrettin Hayri Beğler; edebiyat tıp, mimari ve lise talebeleri, tanımadığım vefakâr arkadaşlar ve gençler, nihayet oradaki tek kadın Tolunay Atsız, sessiz duruyorlardı. Mezar kapandıktan sonra o yaşlı dost, o candan insan irticalen «büyük Türk Rıza Nur, bütün hayatında dimdik kalan, kanaatlerini her yerde açıkça söyliyerek nikbetlere katlanan büyük Türk Rıza Nur, Türk milletinin nuru Rıza Nur» için ne güzel sözler söyledi. Bugünkü tenhalıktan yarın bu kabri bir ziyaretgâh haline getirecek kalabalıklar doğacağını anlattı. Sonra gökten birkaç damla yağmur düştü ve biz, ölen değil, vatan topraklarına karışan Rıza Nuru orada yalnız bıraktık.

ATSIZ

Edebiyat ve San'at

Fahim Bey ve Biz

Yazan : **Vecdi BÜRÜN**

İşte, Türkiyede yazı yazanların dikkatini en fazla kendine çeken eser. «Fahim Bey ve Biz» yalnız Parti roman ve hikâye müsabakasında üçüncülük kazandığı için değil, yazıcıların en fazla medhü sena ettikleri eser olması bakımından, hiç olmazsa, peşin bir ehemmiyeti imtiyaz gibi kendisinde ihtiva etmesile bize kendisinden bahsettiriyor. Yaşlılar «Fahim Bey ve Biz» muharriri Abdülhak Şinasi Hisar'ı tenkid makaleleriile, hattâ, şiirlerile tanırlar; gençlerden, (Varlık) mecmuasında yazdığı hâtıralar için ona hayran olanlar çoktur. Fakat kitabının bu kadar fazla kendisinden bahsettirmesi, her şeyden fazla, muharririn şahsının hiç kimse ile ihtilâfa düşmemesinden, hattâ sanatla alâkasının bir sanat severinkini aşmamasından geliyor, zannederim. Hakikaten, Abdülhak Şinasi her zaman yazmaz: Yazmak onda ne yaşamak, ne de tabiatının zaruretidir; onun yazması bir memurun akşamları evine gittiği zaman biraz gönül dinlendirmek için her nasılsa öğrendiği kemanını çalmasına benzer.

Bu, onun sanatının kötü olduğu, muvaffak olamadığı mânasına alınmamalıdır. (Varlık) da yazdığı hâtıralarında nesrin tahlili ve rasyonel nizamından kurtularak kendilerinde fevkalâde şiirle yüklü cümleleri ihtiva eden yazılarına rasladığım ve tekrar tekrar okuduklarım olmuştur. Fakat, Abdülhak Şinasi Hisar'ın «Fahim Bey ve Biz» i niçin yazdığını, neden onun böyle 227 sahifelik bir eserle karşımıza çıktığını bir türlü anlıyamamışımdır. «Fahim Bey ve Biz» memleketimizde o kadar yanlış anlaşılmıştır ki, bu yanlış anlama, kâh bu eserin masum şahsarını Shakespeare'in reelin reeli şahıslarile mukayeseye sürüklemiş, kâh eserin (vaka)sızlığı Proust'la akrabalığa kadar vardırılmıştır. Ne o, ne öteki.

«Fahim Bey ve Biz» in yazılması saiki muharririn memuriyetin günlük dağdağasından sıyrılarak bir parça şâd olmağı aradığı kadar, müphem hâtıralarını, eski günlerinin dumanlı sezişlerini, rémnissence'ları, ziyan olmalarından, unutulmalarından korkarak yazı ile onları nisbi bir devamlılığa kavuşturmak merakında saklıdır.

Hâtıralarının ve yaşanmış tecrübelerinin unutulması korkusu muharriri bu eseri yazmağa kadar götürdü. Bunu bize hikâye adile verilen kitabın construction'undan kolaylıkla anlıyoruz. Zira, Fahim Bey kahramanı olduğu kitapta ancak bir bahanedir: Onun canlılığı tahnit edilmiş bir kuşunkine, bir böceğinkine bile yaklaşmıyor. Asıl kahraman müelliftir: Kendisini bize dinletmesi lâzım; ve işte Fahim Bey güzel bir bahane. Bunun için, sadece akıl doktorlarının dikkat nazarını üzerine çekebilecek bir yapıda olan Fahim Bey bizi alâkalandırmıyor. Eğer akıl doktoru değilsek bu (natamam fiiller)in refoulement'ların dimağında karargâh kurdukları Fahim Beyle ne münasebetimiz olabilir? Böyle klinik hastalarını yalnız netice olan arazlarile bir kitaba sokmaktan daha kolay, daha basit ne vardır? Kitabın yapısının bozuk olduğunu söylemiştim. Bu daha ilk satırlarda göze çarpıyor: Muharrir babadan dinlediği Fahim Beyin elbise listesini bu kadar intizamla, nasıl hatırında tutabilmiş? Muharririn eski günleri, eski hâtıraları tekrar yaşamakta son derece mahir olduğunu kabul etsek bile, yine vuzuhun bu kadarı insanı şüpheye düşürüyor.

Müellifin Fahim Beyi bahane ederek söylediği fikirlerine gelince, bunların bazısında hakiki bir moralistin bakışlarını görmemek haksızlık olur. Fakat, eseri okumakta devam ederseniz müellifin bu fikirlerde mütemadiyen tekrarlara düştüğünü görürsünüz. Bu tekrarlar bazan o kadar üstüste geliyorlar, biri ötekini o kadar lüzumsuzlaştırıyor ki, fikirler de artık Fahim Bey kadar mânasız ve usandırıcı oluyorlar.

Abdülhak Şinasi Hisar bazan, o da pek nadir, asıl beğendiğimiz tarafile, o nesirde şiir yapabilen hünerile karşımıza çıkıyor. İşte, Abdülhak Şinasi bu taraflarile güzel. Bu güzel meziyetlerin bir hikâye kitabı yapmağa kifayetli olmadıklarını müellif elbette bilir. Fakat onun hâtıralara karşı gösterdiği zâf, onu bu bilgisine rağmen mağlûp ediyor.

Abdülhak Şinasinin, üslûbunu bircokları beğenirler. Hakikaten, bu geriye doğru sardıkça her bulduğunu içine almak için gerilen ve gerildikçe uzayan cümleli üslûp, muharririn kısa yazılarında çok cazip olduğu halde uzun bir kitapta mekanik bünyesini değiştirememesi yüzünden okuyana bir bıkkınlık veriyor. Hele o siga merakı: Muharririn bundan bir şehvet duyduğuna inanacağımız geliyor; sayfalarca bir miş miş, miş'tir gidiyor. Daha garibi, ayni cümle formuna üç fasılda da raslanıyor. Böyle ruh hallerini ve şahısları çizmek niyetinde olan bir kitap için daha canlı, daha dinamik bir üslûba ihtiyaç vardır.

Abdülhak Şinasi Hisarın kitabının muvaffakıyetsizliği, muharririn kendisile kahramanını tam ve belli hudutlarla ayıramamış olmasında aranmalıdır. Bu muvaffakıyetsizlik muharririn iyi taraflarını bilenler için elbette ebedi değildir. Ve bu iyi taraflar, «Fahim Bey ve Biz» in muvaffakıyetsizliğini unutturacak eserlerin tohumlarını taşımaktalar.

Vecdi Bürün

●

Seçme sözler

★ İnanan rahat eder.

A. STRINDBERG

★ Hüzün neşenin sükûnet bulmuş şeklidir.

ANDRE GIDE

★ Kıskançlık faziletleri bile imha edebilir.

NIETZSCHE

★ His ve fikirlerimize kayitsiz, hayat etrafımızda kaynayıp duruyor.

MAXIME GORKI

★ Sevilmeden sevmek bedbahtlığın başlangıcıdır.

FREDERİK AUGUSTE

Tefrika No. 20

Yazan : Yusuf Ziya ORTAÇ

Ben, bu sitemi ondan ne kadar dinledimdi :

— Elâlemin evlâtları!..

Şu Evkaf kâtipleri, şu Maliye memurları, şu Bâbı seraskerî hulefası.. İşte annemin bana örnek gösterdiği elâlemin evlâtları!.

Şimdi düşünüyorum: Bunların hangisi benim bugünkü memuriyetimden daha şerefsiz? Benim bu damatbeyliğimden!

Yengem soruyor :

— Acaba kaç ay sürer muharebe Nihat?

Kaç ay mı?.. Demek yengemin kesesinde altın, mutfağında erzak, dolabında esvap, aylarla ölçülecek kadar az!

Yemekten sonra, bahçede hasır koltuğa yaslanmış, kızıl yaprakları üstüme gerili girift dallara bakarak uzak ve belirsiz şeyler düşünüyorum. Ahçıbaşı, kırçıl kaşları biraz daha çatık, karşıma çömeliyor :

— Seferberlik var bey... Hani sen daha iyi bilirsin emme, ben gidişatı iyi görmüyorum!

Gözümün önünden, trampet ve boru seslerine karışmış sert adımlarla, mesafeleri biçen askerler geçiyor. Arkalarından gözyaşlı mendiller sallanan bu kalabalık içinde ben de varım galiba...

***

Bu gece, yalının arka sokağından, karanlığı döve döve davul geçti.

Bu, ramazan akşamı ve bayram sabahı dinlediğimiz, sevincin sesi davul değildir.

Bekçinin ağzından, hiç duymadığım sözler çıkıyordu :

— Üç yüz birden, üç yüz dohuza gadar!..

Davulun tokmağı, bütün yalının göğsünde vuruyor: Yengem, Şehnaz, Karanfil Kalfa, hattâ Mehrü, ellerini kalblerine bastırmış, gözleri bekçinin sesinde, soluksuz dinliyorlar :

— Ahzıasker şubesine gelsinleeeeer!..

Bu davetle nüfus tezkerem arasında daha üç yaş var. Cesaretle şakalaşıyorum :

— Sana, huduttan mektuplar yazacağım Şehnaz.. Kalemimi kanıma banarak!..

Şehnazın yüzünde, bir gece, o mehtap denizinde inleyen tek heceli Karadeniz türküsünü ve Lâz kemençesini dinlerken gördüğüm hal var: Ruh, yanımda nefes alan bu vücudu yalnız bırakmış sanki...

Tırnaklarımı koluna geçiriyorum. Duymuyor bile...

Davul, gecenin içinde kalbi çarpa çarpa uzaklaşıyor. Mehru, piyano ile dertleşmeğe başlarken, biz, yengemle tavlanın başına oturuyoruz.

— Seyretmez misin Şehnaz?.

Bir eli omuzuma dayalı, gözleri yere mıhlanmış, ayakta duruyor.

Yengemin, iki mars, bir oyunla kazandığı partiden sonra, odamıza çıktık. Sessiz hareketlerle soyunuyoruz. Pencereden bakıyorum: çıplak bir ay ışığı, dalgaların üstünde çırpınıp duruyor. Üşüyorum..

Yatakta, Şehnazı bu kadar küçük görmemiştim hiç.

Kenarları ay ışığile tutuşmuş dolgun bulutlar, penceremizden girecek gibi, hızla alçaktan geçiyor. Bahçede, biribirine giren dalların çatırdısını duyuyorum. Göğsümde, gittikçe ufalan Şehnazın gözleri ışıl ışıl. Hâlâ, kulaklarımda uzaklaşan bir davul sesi var:

— Üç yüz birden...

Eğer, bekçi bizim mahalleden de geçti ise, bu gece, annem sabahı seccadede karşılıyacaktır.

***

Edebiyat Derneğine girdiğim zaman, Rıza Göktekin bey masa başında yalnızdı. Biribirimizden utanarak, karşı karşıya on dakika sustuk. Sonra, ağır ağır gözlerini kaldırdı, düşündü, yutkundu ve parmaklarına bakarak :

— Ordu için destanlar yazsanız, dedi..

Ve tekrar sustu. Yine bir müddet, ikimiz de önümüze baktık. Sonra, kapı açıldı... Hayır, yalnız kapı değil, kapı ile beraber, ağızlarımız da, hayretten kapı gibi açıldı: A. Şemsettinle Behzat Reşit, arkalarında asker esvabı, bacaklarında dolak ve başlarında kabalaklarla içeri girdiler. Sert, keskin birer selâm.. Rıza Göktekin beyin bile pos bıyıkları gülüyor.

Bugün burada, bir tek şey konuşuyoruz: Harp!.. Edebiyat, felsefe, resim, musiki, içtimaiyat, herşey, bu sert hecenin etrafında toplanmıştır. Rıza Göktekin bey, yarınki Türkiyenin hudutlarını çiziyor. Sınırlarımıza girecek yeni Türk boylarının adlarını ilk defa onun ağzından işitiyorum.

Bu ilâh-adamdan duyduklarım, bana bir şey anlatıyor: Silâhlarla harbin dışında, fikirlerle harbin içindeyiz!

Rıza Göktekin beyin, hayatımızdaki ehemmiyetini, şimdi daha iyi kavrıyorum: Gelecek günler, muhakkak bu adamın avuçlarında şekil alacak

Akşamüstü, iki asker şairin ortasında yürürken düşünüyorum: Keşke, yolum bir yalıya değil, bir serhat kışlasına gitseydi!

* *

Yıldızların ışık çisentisi altında yalıya geldim. Beni karşılayanlar arasında annem de var. Kollarım, ilkönce onun boynuna dolandı. Gözlerimdeki yaşları kimseye göstermemek için, gizli hıçkırıklarla sarsılan bu küçücük vücudu, göğsümde, mümkün olduğu kadar uzun tutuyorum.

— Arkası var —

Seçme, Güzel Şiirler

Bizleriz

Hocam Ziya ŞÖLEN'e

Viyana yolunda, Tuna boyunda
Nice tahtı yere seren bizleriz.
Şu savaş denilen kanlı oyunda
Kahramanlık dersi veren bizleriz.

Göremez şu tarih eşini bile:
Yamandı Bizansın yediği sille
Macerası gezdi hep dilden dile
Bu bahtiyarlığa eren bizleriz.

Karadan yürüten, dağdan aşıran
Koca kalyonlarla bunu başaran
En sonra o büyük sonunca varan
Zafer güllerini deren bizleriz.

Mohaçta, Kosvada vermedik aman
Türkün kuvvetini anladı düşman
Atalarımızdan kalmış armağan:
Dostlara kol, kanat geren bizleriz.

Ercüment ALACAKAPTAN

Kuru yaprak

Bir yaprak gördüm ki, hasta sararmış
Zavallıyı bütün bir ölüm sarmış.

Dedim: nereye böyle? Zavallı yaprak
Yeller götürüyor seni çarparak

Dedi: ben bir zaman şendim, yeşildim.
Baharı hep öyle tükenmez bildim.

Bahar da yaz da hep geldi geçtiler
Söyletme; üzgünüm söyletme yeter.

Dedim: güle güle, biz de yaprağız,
Bir gün nasıl olsa kavuşacağız!

Turhan Tufan YÜCE

Sonbahar

—Hikmet Şinasi ÖNOL'a—

Gülme gülüm!.. Biraz sen de kederlen;
Baharın yerinde bir loşluk kaldı.
Neşe uzaklaştı âlemimizden
Bugün içimizde bir boşluk kaldı.

Mevsim gibi göçtü, gitti saadet.
Denizde bir hınç var, yelde bir şiddet.
Rüyada yaşanmış gibi bir müddet,
O tatlı günlerden sarhoşluk kaldı.

Erol AYTÜN

Meal

Gönlün, yine dert olmada günden güne hâli,
Sığdırdı yanık bağrıma, kim bunca melâli?

Bir öyle bahar açtı kader gülşenimizde,
Kül rengine kalbetti alev lâlede lâli..

Cânân ile çoktan beridir ülfeti kestik,
Soldurdu kemâl uğruna dil nazlı hilâli.

Geldik bu kaza dehrine bir mezbele bulduk,
Meclis dağınık, bahçesi çöller gibi hâli..

Bin beste çalıp söylese ömrünce bu şair,
Hicran olacak, ah olacak işte meâli.

Ercümend BERKER

Gurbette

Tirenler getirdi, neden götürmez?
İçime doldukça doldun ey sıla!
Basarken hasretim yedinci yıla,
Bahtıma karalar bağlar giderim..

Gözlerim ufukta kimleri arar?
Ne eşten, ne dosttan bir teselli var!
Hep ayni ahenkle akmakta sular,
Sularla beraber çağlar giderim..

Neyleyim baharı, ötmesin bülbül,
Neyleyim gülleri avunmaz gönül,
İstemem... kalmadı artık tahammül,
Açılmaz bahtıma ağlar giderim...

Zeki KARAAĞAÇLI

Gerze Akşamları

—Ağabeyim Naci ÇAĞLAYANA—

Mor dağlardan aşağı sessizce geldi akşam,
Suya düştü gölgesi gezdiğim tepelerin.
Dağlardan kopup gelen kapkara seldi akşam,
Dumanlı vâdilerde çağladı derin derin.

Son yolcular ürperdi, günün sesleri dindi,
Herkesin benzi uçuk, kanlı gözleri fersiz.
Kıpkızıl vâdilere akşamın rengi sindi,
Evler gene ışıksız, yollar gene fenersiz.

Kendimi bir saniye yapayalnız sanırım
Kaplarken gözlerimi gecelerin o rengi.
Kaval sesiyle titrer ansızın uyanırım,
İçimde başlar artık hâtıraların cengi..

Hüseyin AKALIN

MİLLİYETÇİ DERGİLER